

حاج صادق و «سوی دیار عاشقان»

۴

صادق آهنگران یکی از مطرح‌ترین مداحان جنگ تحمیلی است و نوحه‌ها و رجزهای متعددی را

در مقاطع مختلف جنگ خوانده است که «سوی دیار عاشقان» و «با نوا ی کربلا» از بقیه معروف‌ترند. نوحه «سوی دیار عاشقان» طی دوران جنگ بارها از رادیو و شبکه‌های تلویزیونی پخش شد. درباره‌اش در همین مطلب مفصل گفتیم و نقش او را در موسیقی جنگ تحمیلی بررسی کردیم.

یک نوحه همیشه زنده

۵

«ممد نبودی» شاید یکی از ماندگارترین و خاطره‌انگیزترین آثار دفاع مقدس است و نوحه ساخت و ارائه آن ماجرای

دارد. ممد در این اثر شهید محمد جهان‌آرا است. ماجرای ساخت قطعه «ممد نبودی» این گونه بوده که یکی از دوستان و هم‌زمان شهید جهان‌آرا به نام جواد عزیزی به مناسبت اولین سالگرد شهادت او اثری را بر اساس ملودی معروف بوشهری خواند و این قطعه را به حسین فخری می‌دهد و اولین بار در نخستین سالگرد شهادت جهان‌آرا آن را می‌خواند. در ادامه غلامعلی کویتی پور هم این اثر را در سال ۱۳۶۲ مقارن با سالروز آزادسازی خرمشهر در مسجد جامع خرمشهر اجرا کرد.

غریبانه با چندصدا

۶

«غریبانه» یکی دیگر از آثار مطرح و ماندگار جنگ هشت‌ساله ایران و عراق است که غلامعلی کویتی پور

خواننده آن است. شعر این اثر اوایل جنگ توسط پرویز بیگی حبیب‌آبادی سروده شده است. آن طور که می‌گویند زنده‌یاد فرج‌الله سلحشور (کارگردان سینما) سال‌ها پیش برای اولین بار این اثر را دکلمه کرده است. باید یادآور شد که حسین فخری و صادق آهنگران نیز این اثر را اجرا کرده‌اند. کویتی پور سال ۱۳۸۲ در آلبوم «غریبانه ۱» این قطعه را با تنظیم مجید رضازاده اجرا کرد. این اثر بازم در سال ۱۳۸۸ با اجرای جدید کویتی پور خوانده شده که فرزین قره‌گوزلو تنظیم‌کننده آن است.

امام خواندیم: «ای شهیدان به خون غلطان خوزستان درود» را در جماران خواندیم. فضایی به وجود آمده بود، خوزستانی‌ها اکثراً آواره بودند. شهرهایشان زیر رگبار گلوله و توپ و موشک و خمپاره بود. فضایی بود که با دل شکسته‌ای که آن‌ها داشتند و همچنین مردم، این مرثیه را بین مردم جا انداخت. آن روز نزدیک به پنج بار آن قطعه را پخش کردند. آن‌ها در شهر شعار می‌دادند، ما شعار گوی شهر بودیم. در دزفول هم تقریباً شاخص شده بودم، چون صدایم هم خوب بود. البته من با موسیقی آشنایی ندارم، یعنی چیزی نخواندم. همین قدر می‌دانم که دوستان می‌گفتند بیشتر شور می‌خوانم، اما فرصت نکردم بروم سر کلاس موسیقی و یاد بگیرم. شعر آن قطعه هم متعلق به آقای حبیب‌الله معلمی بود. شاعری که تا آخر جنگ در خدمت ایشان بودیم و هنوز هم الحمدالله در خدمت ایشان هستیم. بعد از آن هم شعر «غرقه در خون کربلا» ایران است / این زمین لاله‌گون خوزستان است» را خواندم.

در کنار این‌ها آهنگران تاکنون آثار خود را در قالب ۴ آلبوم به نام‌های «مثنوی شهادت»، «داغ ازلی»، «دشت کربلا» و «اشک‌افشان» منتشر کرده است. علاوه بر آن هم‌زمان با فرارسیدن ایام تاسوعا و عاشورای حسینی (ع) در شهریور ۹۹ صادق آهنگران آلبوم «کوی طبیب» را به صورت رایگان منتشر کرد. «کوی طبیب»، «علی اصغر (ع)»، «خواهر غم پرور»، «انعام حجت»، «سرور و سالار دین»، «لبان تشنه» و «شام غریبان» قطعاتی هستند که در این آلبوم گنجانده شده‌اند. این آثار منتخبی از بازسازی نوحه‌های عاشورایی حاج صادق آهنگران در ایام دفاع مقدس و تولید چند اثر جدید است که با موضوع شهادت حضرت سیدالشهدا (ع) و واقعه عاشورا در قالب یک آلبوم گردآوری شده است. علاوه بر این موارد در سال ۱۳۹۱ هم کتابی با نام «کتاب آهنگران» از خاطرات و متن نوحه‌هایش هم منتشر شد.

عاشورا در قاب مرثیه

مرثیه‌های عاشورایی آهنگران هم تلقی دین، عشق، حماسه و عرفان است. اتفاقی که پیش‌تر مردم برای اغنای نیاز آن به سراغ آثار مختلف ادبی می‌رفتند. مثلاً برای بحث‌های مذهبی به مولوی مراجعه می‌کردند یا برای بحث‌های حماسی سراغ شاهنامه فردوسی را می‌گرفتند. در واقع اتفاقی که در دفاع مقدس و آثار عاشورایی آهنگران افتاد توأمان شدن این عناصر به شکل ویژه‌ای با یکدیگر بود. به‌عنوان نمونه می‌توان به نوحه معروفی که از آهنگران به جا مانده که اتفاقاً شعر آن از زنده‌یاد معلمی است که بیش از ۸۰ درصد سرودهای معروف صادق آهنگران را گفته؛ اشاره کرد. این نوحه به این شرح است: «باید گذشت از این دنیا به آسانی؛ باید مهیا شد از بهر قربانی...»

همچنین ویژگی دیگر این سروده‌ها توجه به اوزان حماسی است که نکته ویژه و مهمی به حساب می‌آید؛ اوزان انتخابی در سرودها و نوحه‌های آهنگران از لحاظ شور حماسی و استحکام بسیار قوی و مؤثر بوده‌اند.

خیلی از اشعار آهنگران را در این مسیر محمد زمان گلدسته می‌سرود، شاعری که فروردین امسال در سانحه رانندگی جان باخت. همراهی او با حاج صادق هم قدمتی به اندازه یک‌عمر و بیش از ۲۰ سال داشت تا جایی که خیلی‌ها مرحوم گلدسته را با عنوان شاعر آهنگران می‌شناسند و صدایش می‌کنند.

می‌گوید: «حاج صادق آهنگران خودش یکی از افراد و شخصیت‌های تأثیرگذار دفاع مقدس است. فرماندهان بسیاری مثل آقایان محسن رضایی، رحیم صفوی، سردار رشید و شمخانی داریم اما در حوزه فرهنگ جهاد و دفاع مقدس حاج صادق یکی از چهره‌های درخشان دفاع مقدس است. باید این موضوع را گفت که در هر عملیاتی همانند محسن رضایی از ایشان استقبال می‌کردند، یعنی وقتی ایشان وارد لشکر می‌شدند، رزمندگان مثل پروانه دور ایشان جمع می‌شدند. مأموریت و ویژگی حاج صادق آهنگران آن قدر مهم بود که فرمانده سپاه در مقطعی حضور ایشان به‌عنوان رزمنده در جبهه‌ها را ممنوع کرد، یعنی گفتند «حق ندارید مثل فرد عادی در دفاع مقدس شرکت کنید.»

تقویت روحیه رزمندگان هم موضوع دیگری بود که موحد هم به آن اشاره کرده و می‌افزاید: «ایشان باعث تقویت روحیه رزمندگان بودند؛ چرا که امام خمینی (ره) به ایشان تأکید کرده بودند که به‌صورت حماسی برای رزمندگان مداحی کنند. یکی دیگر از ویژگی‌های حاج صادق این بود که نوحه‌ها و اشعار ایشان روحیه استقامت و پایداری را در ذهن و دل رزمندگان تحکیم می‌کرد. حاج صادق با نوحه‌سرایی خود روحیه معنوی و ایمانی را تحکیم می‌بخشید. حضور آهنگران در جبهه‌های نبرد حق علیه باطل بشارت استقامت و حماسه‌آفرینی برای رزمندگان بود؛ تا جایی که دشمن روی ایشان حساس شد و در جنگ روانی می‌گفتند که «ما بلبل خمینی را (امام خمینی (ره)) - صادق آهنگران را اسیر کردیم». این کار دشمن نشان‌دهنده تأثیرگذاری حاج صادق در جبهه‌ها بود. یکی دیگر از ویژگی‌های حاج صادق که ایشان را در تاریخ دفاع مقدس ماندگار کرد، بحث امیدآفرینی در دل رزمندگان بود که نیاز است کار پژوهشی در این زمینه انجام شود. اگر خاطرات رزمندگان و شهدا را بررسی کنیم، نوشته‌اند که چقدر ایشان باعث امیدآفرینی شده‌اند. مأموریت آهنگران در جبهه، استقامت فکری و حماسه‌آفرینی مورد نیاز رزمندگان برای عملیات بود، که ایشان به‌خوبی آن را انجام دادند. جالب اینجاست که حاج صادق به دلیل ویژگی‌هایی که در جبهه‌ها داشته است مورد توجه مرکز قرار گرفت و به همین دلیل بنا به درخواست خودشان کنار کار تاریخ شفاهی، یک کار علمی آموزشی نیز انجام شد؛ که کتاب حاج صادق در مراکز آموزشی نیز استفاده شود.»

ناگفته نماند که حاج صادق آهنگران تا آذر سال ۱۳۶۰ در جبهه‌ها حضور داشت و آخرین عملیاتی که در آن شرکت کرد، طریق القدس بوده است.

مرور آثار از دیروز تا امروز

بسیاری حاج صادق را با آثار بسیار ماندگار دوران دفاع مقدس می‌شناسند، آثاری که در دل شب چنان جراتی در دل مردم ایجاد می‌کرد که با تمام قدرت به دل گردان‌های دشمن می‌زدند. نوحه‌های «نوا ی کاروان»، «ای لشکر صاحب زمان» و «ای شهیدان به خون غلطان خوزستان درود» از جمله مداحی‌های برجسته این نوحه‌خوان هستند.

آهنگران درباره اولین باری که یکی از آثارش از رادیو پخش شد هم می‌گوید: «آنجا یعنی در خوزستان، رادیو صدایم را پخش می‌کرد و می‌شناختند؛ به‌خصوص اهواز. منتها چیزی که مطرح و سراسری شد، نوحه‌ای بود که خدمت

مأموریت و ویژگی حاج صادق آهنگران آن قدر مهم بود که فرمانده سپاه در مقطعی حضور ایشان به‌عنوان رزمنده در جبهه‌ها را ممنوع کرد، یعنی گفتند «حق ندارید مثل فرد عادی در دفاع مقدس شرکت کنید»